

ПРАВО

НАУКОВИЙ ВІСНИК УЖГОРОДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ISSN 2307-3322

Випуск №31 · 2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія

ПРАВО

Випуск 31

Том 1

Ужгород-2015

*Журнал включено до переліку наукових фахових видань,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін
(Постанова Президії ВАК України № 205/5 від 08 червня 2005 р.;
проведено перереєстрацію видання, Постанова Президії ВАК України № 105/3 від 08 липня 2009 р.;
проведено повторну перереєстрацію видання,
Наказ МОН України № 793 від 04 липня 2014 р. (додаток № 8).*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: Бисага Ю.М. – д.ю.н., професор
Заст. гол. редактора: Белов Д.М. – д.ю.н., професор
Відповідальний секретар: Рогач О.Я. – д.ю.н., професор
Члени редколегії: Бисага Ю.Ю. – к.ю.н., доцент
Бобровник С.В. – д.ю.н., професор
Булеца С.Б. – к.ю.н., доцент
Воронова Л.К. – д.ю.н., професор, академік Національної академії правових наук України
Гарагонич О.В. – к.ю.н., доцент
Гомонай В.В. – к.ю.н., доцент
Греца Я.В. – к.ю.н., доцент
Дзера О.В. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України
Колодій А.М. – д.ю.н., професор
Кубічек П. – к.ю.н., професор, Університет імені Я.А. Коменського, м. Братислава
(Словачка Республіка)
Лазур Я.В. – д.ю.н., професор
Лемак В.В. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України
Ленгер Я.І. – к.ю.н., доцент
Марек К. – к.ю.н., професор, Університет імені Т.Г. Масарика, м. Брно (Чеська
Республіка)
Марцеляк О.В. – д.ю.н., професор
Митровка Я.В. – к.ю.н., доцент
Палінчак М.М. – к.і.н., доцент
Патакійова М. – к.ю.н., професор, доктор права, Університет імені Я.А. Коменського,
м. Братислава (Словачка Республіка)
Петришин О.В. – д.ю.н., професор, академік Національної академії правових наук України
Праневічене Б. – к.ю.н., професор, Університет імені Міколаса Ромеріса, м. Вільнюс
(Литовська Республіка)
Рогач Іван – к.ю.н., Висока школа, м. Сладковічево (Словачка Республіка)
Семерак О.С. – к.ю.н., професор
Севрюков О.П. – д.ю.н., професор Люберецької філії Російського державного соціально-економічного
університету, м. Любереці (Російська Федерація)
Сідак М.В. – д.ю.н., професор
Скрипнюк О.В. – д.ю.н., професор
Ступник Я.В. – к.ю.н., доцент
Фазикош В.Г. – к.ю.н.
Чечерський В.І. – к.ю.н., доцент
Ярема В.І. – д.е.н., професор

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченю радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 26.02.2015 року.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія ВК № 7992,
видане Державним комітетом телебачення і радіомовлення 09.10.2003 р.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ	7
Алексеєва І.М. ФАРМАЦЕВТИЧНІ ПРАВОВІДНОСИНІ: ПОНЯТТЯ, ВІДИ, ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ.....	.7
Корольова Ю.В. ДЖЕРЕЛА ПРАВА: БАГАТОМАНІТНІТЬ НАУКОВОГО РОЗУМІННЯ ТА ЄДНІСТЬ СУТНОСТІ.....	.10
Краковська А.Є. ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В СУЧASNІЙ ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ.....	.14
Кульгавець Х.Ю. ПРАВОВІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ РАДЯНСЬКИХ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ НА ЗАКАРПАТТІ.....	.20
Переш І.Є., Зан М.І., Руснак В.І. ЮРИДИЧНІ ФАКТИ В СИСТЕМІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ВИРІШЕННЯ ЮРИДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ.....	.24
Пеца Д.Д. ПРОБЛЕМИ УНІВЕРСАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.....	.27
Проць О.Є. РОЛЬ ТРЕТЬОГО СЕКТОРА У ПРАВОВОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	.29
Пунько О.В. ФУНКЦІЇ ПРАВОЗАСТОСОВНИХ АКТИВІ.....	.34
Ситар І.М. ОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КРИТИЧНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРОЦЕСІ АКУЛЬТУРАЦІЇ.....	.37
Сухацький Р.П. ВПЛИВ ЗАКОНОДАВСТВА НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА Й ДЕРЖАВИ ЗАГАЛОМ НА ПРИКЛАД ЗАКОНІВ ХАММУРАПІ.....	.40
Тітомир-Зотова О.С. ПРИРОДНО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ПРАВА ЯК ІДЕЙНА ОСНОВА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ.....	.47
Урсуляк О.В. ПРАВОВІ ОСНОВИ УЧАСТІ ПРИСЯЖНИХ У ЗДІЙСНЕННІ СУДОЧИНСТВА В ЗАКАРПАТТІ У СКЛАДІ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1919-1939 РР.).....	.50
Хамула П.І. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ.....	.54
Шебаніц Д.М. СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ТЕОРІЇ «ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ» В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МІЖДЕРЖАВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	.57
Щетініна Т.О. ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ УРЯДУ: ДОСВІД ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.....	.61

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦІПАЛЬНЕ ПРАВО	65
Белов Д.М., Лазорик Є. БІПАТРИЗМ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ.....	.65
Белов Д.М., Тишков С.С., Грищенко І.В. ВДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ШЛЯХОМ ПЕРЕТВОРЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ: ОКРЕМІ ТЕРMINOLOGІЧНІ ПИТАННЯ.....	.71
Грищенко І.В. АПАРАТ ПАРЛАМЕНТУ: ПОВНОВАЖЕННЯ, ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ.....	.75
Гробова В.П. СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПОЛЬЩІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ В УКРАЇНІ.....	.78
Карпінська О.Б. УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНИСТІ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	.82
Кеменяш Р.Ю. ПРОЦЕС РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧНІ ПОНЯТТЯ.....	.86
Костюк І.В. КОНСТИТУЦІЙНА ПРАВОСУБ'ЄКТИВНІТЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ	.89

Кудрявцева О.М. ПЕРЕДАЧА ПРАВА У СФЕРІ УТВЕРДЖЕННЯ ТА ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, СИСТЕМА.....	92
Стрільчук В.А., Костенко С.О. ФУНКЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ СТРОКІВ.....	97
Фурдик Т.М. АНТРОПОЛОГІЧНІ, АКСІОЛОГІЧНІ ТА ГЕРМЕНЕВТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДІАСПОРІ.....	101
Чернеженко О.М. СУЧASNІЙ СТАН МУНІЦІПАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ШВЕЙЦАРІї.....	105
Шевчук І.М. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ.....	112
 РОЗДІЛ 3	
ЦІВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦІВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС;	
СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО	116
Гунда А.О. ЗАСТОСУВАННЯ ТИПОВИХ/СТАНДАРТНИХ ФОРМ ДОГОВОРІВ ПРО НАДАННЯ РИТУАЛЬНИХ ПОСЛУГ: АРГУМЕНТИ PRO I CONTRA.....	116
Давидова Н.О. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА У ЦІВІЛЬНО-ПРАВОВОМУ СТАТУСІ ВІЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	119
Діковська І.А. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОРОГАЦІЙНОЇ УГОДИ ВІДПОВІДНО ДО ГААЗЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО УГОДИ ПРО ВИБІР СУДУ.....	123
Донцов Д.Ю. ПРАВО ПЕРЕЖИВШЕГО СУПРУГА НА НАСЛЕДОВАНІЕ ПО ЗАКОНУ (СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ)	126
Кодинець А.О. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	130
Кушерець Д.В. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ СТОРІН У СФЕРІ ДОГОВОРІВ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ.....	134
Луценко Д.С. КОЛІЗІЇ ЦІВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ЧЕРЕЗ ЕЛЕКТРОННІ ТОРГИ.....	137
 РЕЦЕНЗІЇ	142
Захарчук А.С. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ СТВОРЕННЯ Й РОЗПАДУ СРСР.....	142
 АКТУАЛЬНІ НОВИНИ	144
Бєлов Д.М. МІЖНАРОДНЕ НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ – НОВИЙ КРОК У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО ПРАВНИКА.....	144
 СПРОСТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО АВТОРСТВА НАУКОВОЇ СТАТТІ	147

CONTENTS

SECTION 1

THEORY AND HISTORY OF THE LAW AND THE STATE; HISTORY OF POLITICAL AND LEGAL DOCTRINE	7
Alexieieva I.M. PHARMACEUTICAL RELATIONS: CONCEPT, TYPES, FOUNDATIONS OF	1
Korolova Y.V. SOURCES OF LAW: THE DIVERSITY OF SCIENTIFIC UNDERSTANDING AND THE UNITY OF ESSENCE	2
Krakovska A.Y. THE NOTION OF STATE'S SOCIAL FUNCTION IN MODERN LEGAL SYSTEM	3
Kulhavets K.Y. LEGAL PRINCIPLES OF THE FORMATION AND ACTIVITY OF SOVIET INTERNAL AFFAIRS BODIES IN THE TRANSCARPATHIAN REGION	4
Peresh I.Y., Zan M.I., Rusnak V.I. LEGAL FACTS IN THE PREVENTION AND SETTLEMENT OF LEGAL CONFLICT.....	5
Petsa D.D. SOME ASPECTS OF THE UNIVERSALIZATION OF HUMAN RIGHTS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION.....	27
Prots O.Y. ROLE OF THE THIRD SECTOR IN LEGAL EDUCATION OF YOUTH IN UKRAINE	29
Punko O.V. FUNCTION OF ENFORCEMENT ACTS.....	34
Sytar I.M. ONTOLOGICAL FOUNDATIONS OF CRITICAL LEGAL STUDIES IN THE PROCESS OF ACCULTURATION	37
Sukhatskyi R.P. INFLUENCE OF LEGISLATION ON DEVELOPMENT OF SOCIETY AND STATE ON THE WHOLE ON EXAMPLE OF LAWS OF HAMMURAPI	40
Titomyr-Zotova O.S. NATURAL LAW UNDERSTANDING AS THE IDEOLOGICAL BASIS OF LEGAL EDUCATION.....	47
Ursuliak O.V. LEGAL BASIS OF THE JURY PARTICIPATION IN THE ADMINISTRATION OF JUSTICE IN TRANSCARPATHIA WITHIN CZECHOSLOVAKIA (1919-1939).....	50
Hamula P.I. FEATURES SAFEGUARDING PUBLIC ORDER IN UKRAINE.....	54
Shebanits D.M. THE MODERN PROBLEMS OF THEORY OF «GENERATIONS OF HUMAN RIGHTS» IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTERSTATE INTEGRATION.....	57
Shchetinina T.O. HISTORICAL AND LEGAL ASPECTS OF ORGANIZATION OF GOVERNMENT WORK: EXPERIENCE THE CENTRAL RADA.....	61

SECTION 2

CONSTITUTIONAL LAW; MUNICIPAL LAW.....	65
Bielov D.M., Lazoryk Y. DUAL CITIZENSHIP IN UKRAINE: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS....	65
Bielov D.M., Tyshkov S.S. IMPROVEMENT OF MODERN CONSTITUTIONALISM BY CONVERTING CONSTITUTION: SOME TERMINOLOGY ISSUES.....	71
Hryshchenko I.V. THE APPARAT OF THE PARLIAMENT: POWERS, FORMATION AND ACTIVITIES.....	75
Hrobova V.P. THE SYSTEM OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN POLAND: THE PERSPECTIVES ON THE USAGE OF SUCH EXPERIENCE IN UKRAINE.....	78
Karpinska O.B. PARLIAMENTARY COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS OF UKRAINE AS A PROTECTOR OF HUMAN RIGHTS.....	82
Kemeniash R.Y. PROCESS OF CONSTITUTIONAL ECONOMY: THEORETICAL CONCEPTS.....	86
Kostyuk I.V. THE CONSTITUTIONAL LEGAL SUBJECTIVITY OF THE SUPREME COURT OF UKRAINE: CONCEPT AND ESSENCE.....	89
Kudriavtseva O.M. SOURCES OF LAW IN THE ESTABLISHMENT AND PROTECTION OF THE RIGHTS OF THE CHILD: CONCEPT, TYPES, SYSTEM.....	92
Strilchuk V.A., Kostenko S.O. THE FUNCTIONS OF THE CONSTITUTIONAL AND LEGAL TERMS.....	97

Furdyk T.M. ANTHROPOLOGICAL, AXIOLOGICAL AND HERMENEUTICAL RESEARCH PRINCIPLES OF LEGAL STATUS OF DIASPORA.....	101
Chernezhenko O.M. CURRENT STATUS OF MUNICIPAL SYSTEM OF SWITZERLAND.....	105
Shevchuk I.M. FORMATION AND DEVELOPMENT OF CONSTITUTIONAL CONTROL INSTITUTE IN UKRAINE.....	112
 SECTION 3	
CIVIL LAW AND CIVIL PROCESS; FAMILY LAW; INTERNATIONAL PRIVATE LAW.....	116
Hunda A.O. THE USE OF MODEL/STANDARD FORMS OF CONTRACTS ON GRANTING OF RITUAL SERVICE: ARGUMENTS PRO AND CONTRA.....	116
Davydova N.O. PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS IN CIVIL LAW STATUS OF INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION.....	119
Delevska I.A. THE FEATURES OF THE REGULATION OF PROROGATION AGREEMENT UNDER THE HAGUE CONVENTION ON CHOICE OF COURT AGREEMENTS.....	123
Dmitrov D.Y. RIGHT OF OUTLIVING SPOUSE ON INHERITANCE ON LAW (JURISPRUDENCE-LEGAL ASPECT).....	126
Kodynets A.O. FORMATION AND DEVELOPMENT OF CONTRACTING REGULATION OF INTELLECTUAL ACTIVITY.....	130
Kusherets D.V. REDRESS AS A WAY OF PROTECTION PROPERTY RIGHTS OF THE PARTIES IN THE FIELD SERVICE AGREEMENT.....	134
Lutsenko D.S. CONFLICTS CIVIL LEGISLATION OF UKRAINE IN IMPLEMENTING LAND THROUGH ELECTRONIC AUCTION.....	137
 REVIEWS.....	142
Zakharchuk A.S. MODERN VIEW OF THE PROBLEM OF CREATION AND COLLAPSE OF THE USSR.....	142
 CURRENT NEWS.....	144
Bielov D.M. INTERNATIONAL SCIENTIFIC PROFESSIONAL JOURNALS – NEW STEP IN THE FORMATION COMPETITIVE LAWYERS.....	145

УДК 347.121.2; 347.191

ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА У ЦІВІЛЬНО-ПРАВОВОМУ СТАТУСІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS IN CIVIL LAW STATUS OF INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION

Давидова Н.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
декан кафедри приватноправових дисциплін
Університету сучасних знань

У статті аналізуються окремі особисті немайнові права вищого навчального закладу (надалі – ВНЗ), зокрема право на найменування та право на ділову репутацію. Стаття доказує, що необхідно надання ВНЗ права на фіrmове найменування. Право на ділову репутацію ВНЗ проявляється в боротьбі за вищі місця в рейтингах університетів.

Ключові слова: особисте немайнове право, право на найменування, право на фіrmове найменування, право на ділову репутацію, вищий навчальний заклад.

В статье анализируются отдельные личные неимущественные права вуза, в частности право на наименование и право на деловую репутацию. Обосновано мнение о необходимости предоставления высшим учебным заведениям права на фирменное наименование. Право на деловую репутацию вуза проявляется в борьбе за высшие места в рейтингах университетов.

Ключевые слова: личное неимущественное право, право на наименование, право на фирменное наименование, право на деловую репутацию, высшее учебное заведение.

The article highlights separate personal nonproperty rights of institution of higher education. Right to name, right to goodwill is analyzed. An idea is proved that it is necessary to provide to institute of higher education the right to trade name. Goodwill of institution of higher education surfaces in such phenomenon as the competition for higher rating scores.

Key words: private unproperty rights, right to name, right to trade name, right to goodwill, institute of higher education.

Постановка проблеми. ВНЗ виступає суб'єктом різних галузей права, а тому його правосуб'єктність має багатогалузевий характер. Сучасний період розвитку української держави і пов'язана з цим реформа освіти вимагає визнання того, що основу правового статусу ВНЗ складає цивільно-правовий статус, який включає майнові та особисті немайнові права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема особистих немайнових прав у цивільному праві привернула увагу багатьох науковців, зокрема: Д.В. Бобрової, О.В. Дзери, А.С. Довгerta, О.С. Йоффе, О.В. Кохановської, О.О. Красавчикова, Л.О. Красавчикової, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика, М.С. Малейна, М.М. Малейної, Й.О. Покровського, З.В. Ромовської, Р.О. Стефанчука, К.А. Флейшиц. Набагато вужче коло юристів аналізують проблеми особистих немайнових прав юридичних осіб, зокрема О.І. Гуменюк, Л.Г. Максимець, О.П. Сергєєв, Л.В. Федюк.

Невирішенні раніше проблеми. Дослідження особисті немайнові права юридичних осіб, частіше за все звертаються до права на недоторканність ділової репутації та права на найменування, хоча цивільне право передбачає набагато ширше коло. Автору невідомі спеціальні роботи, присвячені особистим немайновим правам ВНЗ як юридичної особи.

Метою статті є з'ясування кола особистих немайнових прав, що входять до цивільно-правового статусу ВНЗ, та характеристика окремих особистих немайнових прав.

Виклад основного матеріалу. Юридичні особи мають не тільки майнові права, а й широкий обсяг особистих немайнових прав, які закріплені в главах 20, 21, 22 ЦК, за винятком тих, які за своєю природою не можуть належати юридичній особі. Стаття 94 ЦК прямо вказує на три особисті немайнові права юридичної особи: (1) право на недоторканність ділової репутації, (2) право на таємницю кореспонденції, (3) право на інформацію – та залишає можливість належності юридичним особам інших особистих немайнових прав. Л.В. Федюк, пропонуючи прогресивну концепцію особистих немайнових прав, стверджує, що є потреба в удосконаленні норм ЦК стосовно особистих немайнових прав юридичних осіб. Автор пропонує змінити назву книги 2 з «Особисті немайнові права фізичних осіб» на «Особисті немайнові права» та вважає за необхідне закріпити в ній особисті немайнові права юридичної особи на найменування, місцезнаходження, на недоторканність володінь, на свободу пересування, на ділову репутацію, на інформацію, на таємницю комунікації, на особисті папери та інші види таємниць, на індивідуальність, на конкуренцію, на вільну діяльність [1, с. 115]. Розглянемо окремі особисті немайнові права, що притаманні ВНЗ.

Право на найменування. Як і будь-яка фізична особа набуває і здійснює права та обов'язки під своїм ім'ям, так і кожна юридична особа вступає у правовідносини не безликою, а під власним, тільки її належним, найменуванням.

Декілька авторів, досліджуючи особисті немайнові права юридичних осіб, звертались до права на найменування та ідентифікували його характерні риси. Зокрема, О.І. Гуменюк до характерних ознак найменування юридичних осіб відносить: 1) немайнову природу, 2) невіддільність найменування від його носія, 3) безстроковий характер (найменування супроводжує його носія з моменту виникнення до моменту ліквідації) [2, с. 128–129].

Л.В. Федюк ознаками права юридичної особи на найменування вважає: 1) невідчужуваність, невіддільність від носія, 2) відсутність економічного змісту, не товарність, 3) виключність, 4) абсолютність, 5) індивідуалізація, 6) специфічність виникнення та припинення [3, с. 216–218].

Формулюючи правило про найменування юридичної особи, законодавець обмежується лише імперативним правилом про необхідність вказівки в найменуванні організаційно-правової форми юридичної особи (ч. 1 ст. 90 ЦК). Тобто в структурі найменування юридичної особи можна виділити два основних елементи: 1) імперативний елемент (вказівка на організаційно-правову форму) та 2) власне ім'я юридичної особи.

Якщо законодавець надає нешироке коло вибору серед виців організаційно-правових форм, то при обранні назви обмежень майже не існує. Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 9 червня 2004 року № 65 «Про затвердження Вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу» передбачає декілька обмежень у свободі вибору назви, зокрема: забороняється використання у найменуванні юридичної особи приватного права найменувань органів державної влади, місцевого самоврядування та історичних державних найменувань; забороняється найменування більше ніж 182 символи; обмежується використання слова «національний». Слово «національний» використовується у найменуванні державних закладів (установ) України гуманітарної сфери (Указ Президента України від 16 червня 1995 року № 451 «Про Положення про національний заклад (установу) України»). Привертає увагу невідповідність вказаної норми новому ЗУ «Про вищу освіту», згідно з ч. 1 ст. 29 якого університету, академії, інституту *незалежно від форми власності* відповідно до законодавства може бути надано статус національного. Також викликає подив пункт 3 Положення про національний заклад (установу) України, згідно з яким статус національного закладу (установи) України може бути надано одному або декільком закладам (установам) залежно від їх кількості у відповідній групі, але *не більш як трьом*. Відомо, що в Україні існує декілька десятків національних університетів та академій.

Співвідношення найменування та комерційного найменування закріплено в ч. 2 ст. 90 ЦК: юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування. Коментатори ЦК вважають, що з наведеної норми випливає, що установа чи непідприємницьке товариство не мо-

жуть мати комерційного (фірмового) найменування [4, с. 147]. Приватному праву притаманний широко відомий принцип «дозволене все те, що прямо не заборонено законом», на відміну від принципу публічного права «дозволене лише те, що прямо передбачено законом». Новий ЦК змінив наповнення поняття «імперативна норма»: норми актів цивільного законодавства мають імперативне значення лише тоді, коли це прямо передбачено відповідними спеціальними правилами. Хоча законодавче закріплення положення про диспозитивний (за відсутності застереження) характер цивільно-правових норм ЦК певною мірою ускладнює правозастосування та вирішення цивільно-правових спорів, загалом такий підхід є віправданим, його не слід розглядати як невдалий. Незважаючи на непідприємницький цивільно-правовий характер діяльності освітньо-наукових та освітніх установ, вони «можуть поряд зі своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не встановлено законом і якщо ця діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню» (ст. 86 ЦК). Таке обмеження жодним чином не визначає співвідношення «основна діяльність» та «підприємницька діяльність». Гіпотетично можна представити непідприємницьке товариство або установу, в яких основна мета буде фактично підпорядкована додатковій, а саме товариство/установа будуть мати псевдо комерційний чи квазікомерційний характер [5, с. 46]. Межа між непідприємницьким товариством/установою та підприємницьким товариством набуває умовного характеру.

De facto установи у вигляді ВНЗ усіх форм власності надають платні освітні послуги, що являють собою товар із собівартістю та попитом. Якщо позбавити державну/комунальну установу права на комерційне найменування, а приватній установі його надати, то штучно буде створено перевагу в конкурентній боротьбі за споживача. Слід визнати, що право на комерційне найменування може належати як підприємницьким товариствам, так і непідприємницьким товариствам та установам, які законно здійснюють підприємницьку діяльність. Єдиним засобом індивідуалізації всіх юридичних осіб повинно стати найменування. Саме інститут найменування повинен здійснювати функцію індивідуалізації юридичних осіб і притаманній їй завдання [6, с. 11]. О.І. Гуменюк пропонує для зняття суперечностей виключити ч. 2 ст. 90 ЦК та дати таке визначення комерційного найменування: комерційним найменуванням є назва, яку юридичні особи, що здійснюють підприємницьку діяльність (у тому числі некомерційні організації), яким право на здійснення такої діяльності надано відповідно до закону або їхніми установчими документами), а також фізичні особи – індивідуальні підприємці – можуть використовувати для індивідуалізації власної комерційної (або професійної) діяльності або належних їй торговельних, промислових та інших підприємств [2, с. 139].

Російський юрист О.П. Сергєєв у хрестоматійному підручнику з права інтелектуальної власності

взагалі уникає розгляду питання співвідношення понять «найменування» та «комерційне найменування юридичної особи». Розділ IV «Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту та виробленої ними продукції (робіт, послуг)» містить главу 17 «Правова охорона фіrmових найменувань» з короткою тезою про те, що установи, які виконують функцію некомерційного характеру і повністю чи частково фінансуються власником, громадські та релігійні організації, споживчі кооперативи, фонди, асоціації та союзи юридичних осіб та інші організації, що не займаються підприємництвом, фіrmових найменувань не мають. Їх індивідуалізація в обороті забезпечується за допомогою офіційного найменування [7, с. 577]. Не можна визнати поділ найменувань на «фіrmове найменування» та «офіційне найменування» виліванням, оскільки таким чином не забезпечується однакова правова основа для реалізації інтересів комерційних та некомерційних організацій, при якій максимальну мірою захищались би інтереси як носія найменування, так і споживачів.

Критерієм поділу найменувань на комерційні (фіrmові) та просто найменування є, по суті, наявність чи відсутність мети отримання вигоди в процесі діяльності юридичної особи. Однак якщо некомерційне товариство отримає вигоду в якості додаткової мети, тобто є учасником ринкових відносин поряд із виконанням соціальної функції, то воно повинно мати право, аналогічне праву на фіrmове найменування. Навіть якщо абстрагуватись від можливості освітнього закладу зватись додатковою господарською діяльністю, а зосередити увагу на основній діяльності – освітній, то легко помітити, що продуктом її є освітня послуга, яка є товаром, незалежно від того, хто її оплачує – публічна влада з бюджетних коштів чи приватна особа. Виходячи на ринок із даним товаром, будь-яка освітня організація повинна володіти рівними правами з метою забезпечення її конкурентоздатності [5, с. 72].

Автори підручнику з інтелектуальної власності 2014 року, на наш погляд, обґрунтовано відносять до первинних суб'єктів права інтелектуальної власності на комерційне (фіrmове) найменування підприємницькі та непідприємницькі товариства, установи та юридичні особи інших організаційно-правових форм, встановлених законом [14, с. 92].

НЗ повинен мати власну назву, в якій обов'язково вказується його тип (дитячий садок, школа, ліцей, коледж, інститут, консерваторія, академія, університет тощо) та організаційно-правова форма. Організаційно-правова форма юридичних осіб є видовою характеристикою юридичної особи, в основі виділення якої лежить визначена в законі сукупність пов'язаних між собою ознак (істотних і неістотних), які дають підставу вирізняти одну юридичну особу від іншої у зовнішньому прояві [8, с. 42]. Визначення цього поняття також дається на нормативному рівні в Наказі Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики «Про затвердження державних стандартів України» від 28 травня 2004 р. № 97, згідно з яким організа-

ційність заснована на підприємництві (зокрема, підприємницької діяльністю) і залежною правовою основою, яка визначає відносин між засновниками (учасниками) та засновниками майнової відповідальності за зобов'язаннями підприємства (організації), порядок створення, діяності, ліквідації, управління, розподілу засобів, прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо.

Найменування окремих юридичних осіб може мати свої особливості. Так, найменування державних і комунальних організацій (закладів, установ), дочірніх підприємств, підприємств споживчої кооперації та підприємств об'єднань громадян або релігійних організацій можуть містити інформацію про засновника цієї юридичної особи. В якості прикладу можна навести такі назви комунальних загальноосвітніх НЗ: Одеська загальноосвітня приватна школа I-III ступенів № 1 «Універсал» Одеської області; Іванопільська загальноосвітня школа П-ІІІ ступенів Костянтинівської районної ради Донецької області (Наказ Міністерства освіти і науки України «Про назви, печатки, штампи, вивіски загальноосвітніх навчальних закладів» від 17 лютого 2004 р. № 120).

Право на ділову репутацію. Право юридичної особи на недоторканність її ділової репутації закріплено в ст. 94 ЦК. Це право важко переоцінити, оскільки юридична особа зацікавлена в тому, щоб оточуючі були позитивною думки про неї та про якість робіт, товарів чи послуг, що юридична особа відповідно виконує, продає чи надає. Очікувано, що будь-який суб'єкт права зацікавлений вступати у відносини з тими юридичними особами, які добре себе зарекомендували, сформували позитивну суспільну думку. Найвища судова інстанція України, даючи своє тлумачення цього поняття, акцентує увагу на виді діяльності, що здійснює суб'єкт права. Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду від 27 лютого 2009 р. № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» під діловою репутацією юридичної особи, в тому числі підприємницьких товариств, фізичних осіб – підприємців, адвокатів, нотаріусів та інших осіб, розуміється оцінка їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин.

Більш розширене визначення пропонує український знавець проблематики особистих немайнових прав проф. Р.О. Стефанчук: під репутацією треба розуміти усталену оцінку фізичної чи юридичної особи у будь-якій сфері професійної чи іншої суспільно-корисної діяльності, що ґрунтуються на наявній інформації про її позитивні та негативні суспільно-значимі діяння (поведінку), що відома оточуючим, і в силу цього відображені в суспільній свідомості як думка про особу з точки зору моралі даного суспільства чи соціальної групи [9, с. 451].

Іноді це поняття розглядають у широкому та вузькому розумінні. У широкому сенсі ділова репутація розуміється як позитивна суспільна оцінка профе-

сійних, службових, посадових якостей суб'єктів фізичних осіб, що зайняті в будь-якій сфері суспільного виробництва, споживання й обміну, та юридичних осіб, зайнятих у будь-якій загальнокорисній діяльності, включаючи як тих, що беруть участь, так і тих, які не беруть участь у діловому (підприємницькому) обороті [10]. У вузькому сенсі вона розуміється як позитивна оцінка ділових якостей учасників ділового обороту, комерційних юридичних осіб та некомерційних юридичних осіб, які беруть участь у підприємницькій діяльності, а також фізичних осіб – підприємців. Для вузького розуміння О.М. Дьяченко пропонує вживати термін «комерційна репутація» [11, с. 7].

Ще більш радикальну позицію стосовно суб'єктивного складу права на ділову репутацію займає Н.Ю. Нікулічева, яка вважає, що юридичними особами, здатними володіти цим правом, є тільки комерційні юридичні особи (господарські товариства та союзи, виробничі кооперативи, державні та муніципальні унітарні підприємства) [12, с. 10]. Ми не можемо погодитися з таким підходом, оскільки він не сприяє рівному захисту права на репутацію всіх юридичних осіб. На захист своєї ділової репутації повинні розраховувати й непідприємницькі організації, благодійні фонди, установи, що, на щастя, підтверджується українською судовою практикою. Наприклад, Львівський державний університет безпеки життедіяльності довів у суді, що відповідач завдав шкоди діловій репутації ВНЗ. На розширеному засіданні приймальної комісії Львівського державного університету безпеки життедіяльності відповідач у присутності викладачів, вступників та їх батьків поширив недостовірну інформацію про те, що екзамени з фізичної підготовки вступниками проводилися в непередбаченому розкладом місці. Інформацію відповідача про наявність у діях приймальної комісії порушень при оцінюванні результатів рівня фізичної підготовки вступників у 2009 році, проявів корупції, вилучену на розширеному засіданні приймальної комісії визнано недостовірною та такою, що порушить ділову репутацію навчального закладу [13].

ВНЗ став повноправним учасником ринкових відносин, а тому цінність диплому корелює з престижності навчального закладу. Боротьба за підвищення рейтингу займає провідне місце в діяльності переважної більшості університетів та зайняла свої позиції в загальній уяві про досягнення ВНЗ. Існують численні міжнародні та національні рейтинги

ВНЗ. Серед міжнародних варто назвати Академічний рейтинг університетів світу, QS World University Rankings, The Times, Webometrics, Шанхайський рейтинг, рейтинг Scopus. До національних належить рейтинг «Компас» (був ініційований у 2005 році компанією Систем Кепітал Менеджмент у рамках програми «Сучасна освіта»), рейтинг «Топ 200 Україна» (Центр міжнародних проектів «Євросет» було створено в 2003 році за ініціативою та підтримкою Науково-дослідного інституту прикладної інформаційних технологій Кібернетичного центру НАН України), рейтинг «Софія Київська» (українська – Український інститут соціальних досліджень і Міжнародна кадрова академія), рейтинг журналу «Кореспондент», «Деньги», газета «Факти» і т. д. Як правило, українські рейтинги очолюють Київський університет імені Тараса Шевченка та Національний технічний університет України Київський політехнічний університет.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013) перед заходів уძєння належності структури системи освіти передбачає реформування наукових підходів до ефективної оптимізації мережі навчальних закладів усіх освітніх підсистем. Іншими словами, вектором розвитку вищої освіти є зменшення кількості ВНЗ шляхом реорганізації (злиття, приєднання) або ліквідації. Усі без винятку ВНЗ зацікавлені в покращенні своєї ділової репутації та підвищенні свого місця в рейтингу, оськільки саме це є запорукою уникнення припинення діяльності університету.

Висновки. ВНЗ володіє комплексом освітніх та немайнових прав, до яких, зокрема, включається право на найменування та право на ділову репутацію. Вважаємо за необхідне надати ВНЗ як усім іншим підприємствам право володіти не тільки найменуванням, але й іншими, зокрема комерційним (фірмовим) найменуванням. Потрібно приведення у відповідність положення ЗУ «Про вищу освіту» та Указу Президента України «Про положення про національний заклад (установу) освіти» стосовно можливості надання *недержавним* ВНЗ статусу національного. Право на ділову репутацію ВНЗ тісно пов'язане з боротьбою за переваги у національних та міжнародних рейтингах університетів. Вивчення особливостей інших особистих та немайнових прав ВНЗ (зокрема, права на інформацію на місцезнаходження, на індивідуалізацію) є предметом подальшого дослідження.

СПІСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Федюк Л. Прогрессивная концепция личных неимущественных прав юридических лиц // Legea Si Viata. № 11/3.–С. 112-115.
2. Гуменюк О.І. Особисті немайнові права, що забезпечують індивідуалізацію учасників цивільних прав / дис...к.ю.н.: 12.00.03/ Гуменюк Олег Ігорович, К. – 2011. – 212 с.
3. Федюк Л.В. Особисті немайнові права юридичних осіб : монографія / Лілія Василівна Федюк. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2013. – 500 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. / За відповід. ред. О.В. Дзері (кер. – Н.С. Кузнецова, В.В. Луця). – К. : Юрінком Інтер, 2005. – Т.1. – 832 с.
5. Максимець Л.Г. Образовательное учреждение как субъект гражданского права: дис...к.ю.н.: 12.00.03 / Леонид Григорьевич. – М., 2001. – 164 с.
6. Гуменюк О.І. Особисті немайнові права, що забезпечують індивідуалізацію учасників цивільних прав / автореф. дис...к.ю.н.: спец. 12.00.03 / О.І. Гуменюк. – К., 2011. – 20 с.
7. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: Учеб. – 2-е изд., переглянутое. М.: ООО «ТК Велбін», 2003. – 752 с.

8. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичного регулювання дис.. д.ю.н.: 12.00.03 / Кучеренко Ірина Миколаївна. – К., 2004. – 468 с.
9. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (загальне, правознайдене поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : Монографія / Відп. ред. Я.М. Шевченко. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. – 626 с.
10. Суржик А.Ф. Проблемы правового регулирования деловой репутации в гражданском праве Российской Федерации : автореф. дисс. к.ю.н. 12.00.03 / А.Ф. Суржик. – М., 2006. – 22 с.
11. Дьяченко Е.М. Деловая репутация юридических лиц : автореф. дисс. к.ю.н.: 12.00.03 / Е.М. Дьяченко. – Кубанский государственный университет. – Краснодар, 2005. – 21 с.
12. Никуличева Н.Ю. Право юридических лиц на деловую репутацию и его гражданско-правовая защита: автореф. дисс. к.ю.н.: 12.00.03 / Н.Ю. Никуличева. – Новосибирск, 2004. – 28 с.
13. Рішення Богородчанського районного суду Івано-Франківської області від 22 січня 2010 року. Справа № 2-75/2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7709239>
14. Інтелектуальна власність економіко-правові аспекти [текст] навч. посіб. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К. : «Центр учебової літератури», 2014. – 276 с.

УДК 341.98

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОРОГАЦІЙНОЇ УГОДИ ВІДПОВІДНО ДО ГААЗЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО УГОДИ ПРО ВИБІР СУДУ

THE FEATURES OF THE REGULATION OF PROROGATION AGREEMENT UNDER THE HAGUE CONVENTION ON CHOICE OF COURT AGREEMENTS

Діковська І.А.,
доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу правового регулювання пророгаційних угод відповідно до Гаазької конвенції про угоди про вибір суду. Зокрема, розглядається сфера дії зазначеної Конвенції, вимоги до пророгаційної угоди та наслідки її укладення. Зроблено висновок про необхідність приєднання України до Гаазької конвенції про угоди про вибір суду.

Ключові слова: пророгаційна угода, Гаазька конвенція про угоди про вибір суду, міжнародна юрисдикція, виключна підсудність, міжнародні цивільні та комерційні спори.

Статья посвящена анализу правового регулирования пророгационных соглашений в соответствии с Гаагской конвенцией о соглашениях о выборе суда. В частности, рассматривается сфера действия указанной Конвенции, требования к пророгационному соглашению и последствия его заключения. Сделан вывод о необходимости присоединения Украины к Гаагской конвенции о соглашениях о выборе суда.

Ключевые слова: пророгационное соглашение, Гаагская конвенция о соглашениях о выборе суда, международная юрисдикция, исключительная подсудность, международные гражданские и коммерческие споры.

The article analyzes the legal regulation of prorogation agreements under the Hague Convention on choice of court agreements. Particularly, the article examines the scope of the mentioned Convention, requirements to prorogation agreement and the consequences of its conclusion. The conclusion about the necessity of Ukraine's accession to the Hague Convention on choice of court agreements has been made.

Key words: prorogation agreements, the Hague Convention on Choice of Court Agreements, international jurisdiction, exclusive jurisdiction, international civil and commercial disputes.

Постановка проблеми. Особливе значення для регулювання пророгаційних угод мала розробка і прийняття Гаазької конвенції про угоди про вибір суду 2005 року [1] (надалі – Гаазька конвенція).Хоча вона ще не набула чинності, Конвенція оцінюється як така, яка надасть більшої визначеності регулюванню пророгаційних угод [2, с. 8]. Гаазька конвенція іменується «геніальною моделлю», яка покликана заповнити прогалину між конвенціями, які регулюють лише визнання іноземних рішень (т. з. «єдині конвенції» («single conventions»)) та конвенціями, які регулюють юрисдикцію як на стадії вирішення

спору, так і на стадії визнання («подвійні конвенції» («double conventions»)) [3, с. 29–30]. Тому особливості регулювання пророгаційних угод, запропонованих нею, потребують окремих досліджень.

Стан дослідження. Окрім аспектів правового регулювання пророгаційних угод досліджувалися українськими вченими Г.А. Ціратом, Ю.Д. Притикию, Ю.В. Черняком, а також зарубіжними вченими М. Доугачі, М.Г. Єлісеєвим, Т. Хартли, М. Хейманом, Х. Шаком.

Водночас регулювання пророгаційних угод, запропонованих Гаазькою конвенцією, потребує до-

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія ПРАВО

**Випуск 31
Том 1**

Коректура • авторська

Комп'ютерна верстка • Наталія Ковалічук

Формат 64x90/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 17,21. Замов. № 24/15. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Телефон +38 (0552) 39-95-80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.